

การศุภหม่อมเจ้าพระสมเด็จเจ้าพระพุฒาจารย์

แล สมเด็จเจ้าพระวันรัต

ด้วย หม่อมเจ้า พระ สมเด็จ เจ้าพระพุฒาจารย์ ซึ่ง สถิตย ฌวันัต พระเชตุพน วิมล มังคลาราม เป็น ผู้ที่นับเนื่อง ใน พระบรม ราชวงษ์ แล ได้ ทรง มนวย ประพฤติ พรหม จรรย์ มา จน ได้ ดำรง สมณ ศักดิ์ ที่ สมเด็จ พระ ราชาคณะ ผู้ใหญ่ องค์หนึ่ง กับ สมเด็จ พระ วันรัต ซึ่ง สถิตย ฌวันัต สุกตัม เทพวาราม เป็น ผู้ที่ยัง ด้วย ความ วั ใน พระ ปริยัติ ธรรม แล ได้ ดำรง ใน เพศ สมณ ศักดิ์ จน ได้ เป็น สมเด็จ พระ ราชาคณะ ผู้ใหญ่ อีก องค์หนึ่ง เป็น ที่ ทรง นับ ถือ สักการะบูชา ทั้ง ๒ องค์

บัดนี้ ได้ สิ้น ชีพิทักษ์ไชย แล มรณภาพ ลง ใน สมัย ที่มี การ พระเมรุ ท้อง สนาม หลวง ครั้งนี้ จึง เป็น การ สมควร ที่ จะ พระ ราชทาน เกียรติยศ สมเด็จ พระ ราชาคณะ ทั้ง ๒ นี้ ให้เป็น พิเศษ ให้ ได้ พระ ราช ทานเพลิง ที่ พระ เมรุ ท้อง สนาม หลวง ใน ครั้งนี้ ด้วย

จึง ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้ เจ้า พนักงาน จัก การ เชิญ ศพ ไป สู่ พระเมรุ ท้อง สนาม หลวง เพื่อ พระ ราช ทานเพลิง

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๗ เป็น วัน กำหนด ให้ ศพ สมเด็จ พระ ราชาคณะ ทั้ง ๒ ตาม ที่ กล่าว นาม แล้ว นั้น ไป สู่ พระเมรุ

เจ้า พนักงาน ได้ จัด ตั้ง ภาระบวณ แห่ง ศพ แด่ ถนน เชตุพน ภาระบวณ แห่ง มี โคม ไฟ กถอง มตายุ มณฑปเพลิง คู่ แห่ง แคร ดั้งชั่ง กถอง ชนะ จำปี จำกถอง ฉัตร เทียน สดับ เครื่อง สูง บังแทรก คู่ เคียง เสด็จ ยง พระ พิมล ธรรม ต อุภิธรรม แด โยง ศพ ยาน ม้า ศำ คาน รัย ศพ เสด็จ แล้ว เชิญ ศพ หม่อมเจ้า พระ

สมเด็จ พระ พุฒาจารย์ จาก ภูฏี ฐัน ตั้ง บน ยาน ม้า ประกอบ โภษ มณฑป มี ศิษย์ เชิญ เครื่อง ยศ แด พระ ครุ ถานา นุกรม พระ ดั่งชี อุบาสก อุบาสิกา แด ญาติ วงษ์ แล ผู้ ที่ เป็น ศิษย์ ใน ศพ หนึ่ง ชาว ตาม ศพ ด้วย เวลา ย่ำ ค่ำ เดีน ภาระบวณ แห่ง ศพ ไป ตาม ถนน สนามไชย แล ยง ถนน เจริญ กรุง แด ถนน อุณา กรรณ ถึง วัต สุกตัม เทพวาราม หยุด ภาระบวณ ณ ที่ นี้ แล้ว เชิญ ศพ สมเด็จ พระ วัน รัต จาก ภูฏี ฐัน ตั้ง บน ยาน ม้า ศำ คาน ต่อ ยาน ม้า ศพ หม่อมเจ้า พระ สมเด็จ พระ พุฒาจารย์ ประกอบ โภษ มณฑป เหมือน กัน พระ ครุ ถานา แด พระ ดั่งชี แด อุบาสก อุบาสิกา ญาติ วงษ์ แล ผู้ ที่ เป็น ศิษย์ ใน สมเด็จ พระ วัน รัต ได้ สมทบ ตาม ศพ ต่อ ไป ด้วย

เวลาย่ำ ค่ำ เศษ พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ทรง เครื่อง ครั่ง ยศ ทหาร เสด็จ ทรง รถ พระ ที่ หนึ่ง แด พระ บรม มหา ราชวงษ์ พร้อมด้วย ภาระบวณ ทหาร ราช องค วัชฆ มหาด เด็ก แห่ง นำ ตาม เสด็จ ๆ ไป ประทับ ที่ โรง กง เต็ก รอ ภาระบวณ แห่ง อยู่

เจ้า พนักงาน เดีน ภาระบวณ แห่ง ศพ สมเด็จ พระ ราชาคณะ ทั้ง ๒ ไป ตาม ถนน บำรุง เมือง แล ยง ถนน สนาม ไชย ถนน ราชินี พระ บาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว เสด็จ ประทับ ทอด พระ เนตร ภาระบวณ แห่ง ศพ อยู่ ที่ โรง กง เต็ก เมื่อ ถึง ภาระบวณ ศพ เสด็จ เข้า ไป ประทับ ที่ คต พระ เมรุ ภาระบวณ คู่ แห่ง ศพ แล ยง เข้า ประคุด พระ เมรุ ด้าน เหนือ เวียน พระ เมรุ ๓ รอบ แล้ว หยุด ยาน ม้า ศพ ทั้ง ๒ ที่ มั่น ไต พระ เมรุ มณฑป ด้าน ควน ตก แล้ว เชิญ ถอง ใน ศพ ขึ้น ประดิษฐาน บน ชั่ง ถ้วน พ้า ใน พระ เมรุ มณฑป ประกอบ โภษ เสด็จ แล้ว ตั้ง เครื่อง สูง แด เครื่อง

ยศ ประดับ แวดล้อม ศพ ตามเกียรติยศ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น พระเมรุ
 มณฑลประทุมบุรีที่ศฤง์ ทรงทอดผ้าบังสุกุลไตร
 สังเกตศพละ ๑ ไตร ไตร เป่าศพ ละ ๑๕
 ไตร พระสังฆ์บังสุกุล มี พระพิมล ธรรม
 เป็น ประธาน แล้ว เสด็จมา ประทับ พลับพลา
 ทรงจุดดอกไม้เพลิง และมีว่า กระถาง สิงโต
 มังกร เช่น งาน พระ ศพ ก่อน พอ เสร็จ จุด ดอก
 ไม้ เพลิง ทุกอย่างแล้ว เสด็จไป ประทับ ที่โรง กงเต็ก
 ทอดพระเนตร เครื่อง โต๊ะ ต่อ ไป ใน เวลา ที่
 เสด็จ ออก พลับ พลา นั้น โปรดเกล้า ฯ ให้ มี
 การ บังสุกุล ของ หลวง อีก ตอน หนึ่ง ผ้า ชาว
 พับ ศพ ละ ๓๐ พับ ไทย ธรรม ศพ ละ ๑๐๐
 แล้ว เจ้าภาพ คือ พระสังฆ์ที่เป็น คิษย์ ได้
 นำเพ็ญ กุศล ต่อ ไป มี เทศนา ใน พระ เมรุ
 ศพ ละ ๑ กัณฑ์ บังสุกุล ไตร สังเกต ศพ ละ ๗
 ไตร ไทย ธรรม ศพ ละ ๑๕๐ เวลา ๕ ห่ม
 เศษ เสด็จ กลับ พระ บรม มหา ราชา ธิง โดย
 รถ พระ ที่นั่ง

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร ศก ๑๑๙
 เป็น วัน พระ ราชา ทาน เพลิง เจ้า พนักงาน ยก
 โภษ ศพ สมเด็จ พระ ราชา คณะ ทั้ง ๒ ลง จาก
 แวน พ้า ไป พัก ไว้ ใน พระ เมรุ มณฑล แล้ว
 รื้อ ขึ้น แวน พ้า ออก จัด ตั้ง ที่ พระ ราชา ทาน
 เพลิง เพชาน หยวก มี ดอก ไม้ สด ประดับ
 แต่ มี ฉาก ฉาย ต้น ไม้ บัง เพลิง เสร็จ แล้ว เชิญ
 ดอง ใน ศพ สมเด็จ พระ ราชา คณะ ทั้ง ๒
 ขึ้น ตั้ง ที่ พระ ราชา ทาน แล้ว รื้อ เสด็จ พระ ราชา
 คำ เนิน พระ ราชา ทาน เพลิง อยู่
 ใน วัน นี้ เวลา กลาง วัน เจ้า ภาพ นำ เพ็ญ
 กุศล มี เทศนา ใน พระ เมรุ ศพ ละ ๑ กัณฑ์
 ที่ โรง ธรรม ทาน ศพ ละ ๑ กัณฑ์ บังสุกุล

ไตร สังเกตศพละ ๘ ไตร ผ้าไตร ผ้าขาว พับ
 แถไทย ธรรม เป็น อัน มา ทั้ง สอง ศพ
 เวลา บ่าย ๕ โมง เศษ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศ ทหาร
 เสด็จ ทรง รถ พระ ที่นั่ง แต่ พระ บรม มหา ราชา
 ธิง ไป ประทับ ที่ ศฤง์ พระ เมรุ ทรง ทอด ไตร
 สังเกต บังสุกุล ศพ ละ ๑ ไตร ไตร เป่า ศพ
 ละ ๑๕ ไตร พระสังฆ์บังสุกุล มี สมเด็จ พระ
 พุทท โฆษาจารย์ เป็น ประธาน เสด็จ การ บัง
 สุกุล แล้ว ทรง จุด เพลิง พระ ราชา ทาน เพลิง ศพ
 หม่อมเจ้า พระ สมเด็จ พระ พุมาจารย์ แด ศพ
 สมเด็จ พระ วัณรติ เจ้า พนักงาน ประ โคม แตร
 สังฆ์ กดอง ชะนะ พระสังฆ์ สวด พระ อภิธรรม
 แล้ว พระ บรม วงษา นววงษ์ ข้า ราชา การ
 ฝ่าย ใน ฝ่าย นำ แด ราชา ทอด กงชุด
 ต่าง ประเทศ กับ พระสังฆ์ แด พวก ญาติวงษ์
 อุบาสก อุบาสิกา คิษย์ จุด เพลิง เผา ศพ ต่อ ไป
 พระ บาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่ หัว เสด็จ กลับ ทรง
 พระ ราชา ยาน กง เสด็จ มา ประทับ พลับ พลา
 โปรดเกล้า ฯ ให้ เจ้า พนักงาน ทั้ง ผล กลับ พฤกษ์
 พระ ราชา ทาน ราชา ธิง แล้ว ทรง ไป ปรีย ผล กลับ พฤกษ์
 พระ ราชา ทาน พระ บรม วงษา นววงษ์ ข้า ราชา การ
 ฝ่าย นำ ฝ่าย ใน แด โปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จ
 พระเจ้า หน่อง ยาเชอ เจ้า ฟ้า กรม พระ ภาณ พันธุ
 วงษ์ วรเดช ไป ปรีย พระ ราชา ทาน เจ้า นาย แด
 ข้า ราชา การ ที่ เผ้า อยู่ กดาง พลับ พลา แด ท้าย พลับ พลา
 แล้ว เสด็จ ไป ประทับ ที่ โรง กง เต็ก ทอด พระ เนตร
 เครื่อง โต๊ะ แล้ว เสด็จ กลับ มา ประทับ พลับ พลา
 ทรง จุด ดอก ไม้ เพลิง มี หนึ่ง ถวาย ทอด พระ เนตร
 ที่ นำ พลับ พลา แต่ มี ตำ กระถาง สิง โด มังกร
 อย่าง วัน ก่อน พอ จุด ดอก ไม้ เพลิง เสร็จ แล้ว
 เสด็จ ประทับ โรง กง เต็ก พระ ราชา ทาน ผล
 กลับ พฤกษ์ รวง วัณ ผู้ ที่ จัด โต๊ะ มา คั้ง

เวลา ๔ ทุ่มเศษ เสด็จ กลับ พระบรมหาราชวัง
แต่ เจ้าภาพ ได้บำเพ็ญกุศล ทอดผ้าไตรธรรม
มังสุกุด ศพละ ๑๐๐ อีกคราวหนึ่ง

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ รัตน โกสินทร ศก ๑๑๙
เวลาเช้า เจ้าพนักงาน ดับเพลิง แปร รูป เสร็จแล้ว
เดิน ตาม ทาย ส่วน ของ หลวง ครอบ ๓ รอบแล้ว
พระสังฆมัญเจ้าภาพ ทอดผ้าไตร ๓ ทาย
มังสุกุด พระสังฆมังสุกุดไตร ๓ ทาย ส่วน อัฐิ
หม่อมเจ้า พระ ส้มเต๋จ พระพุฒาจารย์ พระ
ธรรมถาวร เป็น ประธาน อัฐิ ส้มเต๋จ พระวันรัต
พระทักษิณ คณิศร เป็น ประธาน แล้วเจ้า
พนักงาน ประเคน อาหาร ปิ่นทาบาศ พระสังฆ
ที่ มังสุกุดไตร ๓ ทาย รวม ๖ รูปรับพระ ราช
ทานฉิม แต่ อนุโมทนา พระสังฆมัญเจ้าภาพ
เก็บ อัฐิ ส้มเต๋จพระราชทาน ทั้ง สององค์นั้น บรรจุ
ใน พระเจดีย์ ถ้ำใหญ่ ของ องค์ พระเจดีย์
แล้วเชิญมาตั้ง ม้า หมู ที่ มังสุกุด ของ หลวง
ผ้าขาว อัฐิ ละ ๓๐ พับ แต่ มี สังเกต ของเจ้า
ภาพ มังสุกุด อัฐิ ละ ๓ สังเกต เสร็จ แล้วเจ้า
พนักงาน เชิญ อัฐิ แต่ อังคาร หม่อม
เจ้า พระ ส้มเต๋จ พระ พุฒาจารย์ ขึ้น เสด็จ ยกลง
กลดกำมลอ ไป ตระ เรือ ม่าน ทอง ที่ท่า พระ
จันทร์ ไป ส่อง ฌวัด ธรรมัง โขสิตาราม อัฐิ
แต่ อังคาร ส้มเต๋จ พระ วันรัต ขึ้น เสด็จ ยกลง
กำมลอ ไป ส่อง ฌวัด สุทัศน์ เทพวาราม

ในงาน นี้ โปรดเกล้าฯ ให้มี การ มหรศพ
กลาง วัน โชน ๓ โรง หุ่น ๓ โรง มอญ ว่า
๑ โรง ไม้ตอยญวน หก กลางคืน หนังสือ
๒ โรง ว่า กระดาษ สิงโต มังกรดอก ไม้เพลิง

เป็น เสร็จ การ พระ ราชทาน เพลิง ศพ หม่อม
เจ้า พระ ส้มเต๋จ พระ พุฒาจารย์ แต่ ส้มเต๋จ พระ
วันรัต แต่เท่านี้

การสมโภชพระที่นั่งจักรพรรดิมหาปราสาท

แต่การบำเพ็ญพระราชกุศลทรงพระราชอุทิศถวาย
แต่ พระ ราชทาน พระบรมอัฐิ แต่ พระอัฐิ
รวม ๘ พระองค์

ด้วย ทรง พระอนุสรณ์ คำนี้ ถึงพระ ที่นั่งจักรกร
มหา ปราสาท อัน เป็น มหา มงคล สถานที่ บรมราช
สมบัติ ซึ่ง แต่ ก่อน เป็น พระตำหนัก ตึก ส่วน ซ้าย
แต่ ได้ เป็น ที่ประทับ ของ กรม ส้มเต๋จ พระ ศรี สุดา
โดย ต่อ มา จน ส้มเต๋จ พระ บรมราช มาตามหัย
ยกาเชอ พระเจ้าบรมอัยยิกาเชอ กรม
ส้มเต๋จ พระ สุดา รัตนราชประยูร ดับเนื่องมาจนกรม
ส้มเต๋จ พระ เทพ ศิริรินทรามาศย์ ได้ เสด็จ ประทับ
อยู่ใน ที่ นี้ จน เป็น ที่ บรม มหา ประ สดุมงคล ใน
พระบาท ส้มเต๋จ พระเจ้า อยู่ หัว แต่ ส้มเต๋จ พระ
เจ้าน้องนางเชอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล โสภณ
ภควดี กรม หลวงวิสุทธิ ภิรมย์ศรี ส้มเต๋จ พระ
เจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้าจตุรนครคีรี กรม พระ
จักรพรรดิพงษ์ ส้มเต๋จ พระเจ้าน้องยาเชอ เจ้า
ฟ้าภาณุรังษี สว่างวงษ์ กรม พระ ภาณุพันธุวงษ์
วรเดช รวม ๘ พระ องค์ ด้วยกัน

บัดนี้ ได้ พระ ราชทาน เพลิง พระเจ้า บรมอัย
ยิกาเชอ กรม ส้มเต๋จ พระ สุดา รัตนราช ประยูร
ซึ่ง เคย เสด็จ ประทับ อยู่ใน ที่ นี้ กับ ส้มเต๋จ พระเจ้า
น้องยาเชอ เจ้าฟ้ากรม พระจักรพรรดิพงษ์ ซึ่ง
ได้ ประสูติ ใน สถานที่ นี้ แล้ว จึง ทรง พระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ เชิญ พระ อัฐิ มา ประดิษฐาน
ไว้ ณ ที่ นี้ แล้ว สมควร ที่ จะ มี การ พระราช
กุศล สมโภช พระ ที่นั่งนี้ อัน เป็น ที่ ประทับ
ของ พระ บรมราชวงษ์ แต่ เป็น ที่ มหา มงคล
สถานที่ บรมราชสมบัติ ตาม ที่ กล่าว แล้ว นั้น เพื่อ
ได้ ทรง บำเพ็ญ พระ ราชกุศล ทรง พระ ราชอุทิศ
ถวาย แต่ พระ ราชทาน ใน พระ บรมอัฐิ แต่
พระอัฐิ อันได้เคย เสด็จ ประทับ อยู่ใน ที่ นี้